

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI BAĞLAMINDA ÇEYİZ GELENEĞİ “ERZURUM ÖRNEĞİ”*

Ayşegül KARAKELLE**
Tevhide ÖZBAĞI***

ÖZ

Kültür, bir toplumun yaşam tarzının, atalarından gelen örf, adet ve geleneklerinin, değerlerinin, bir başka ifadeyle o toplumun ürettiğinin toplamıdır. Milletlerin varlığını sürdürebilmesi ve kültürel mirasını koruyarak gelecek nesillere aktarabilmesi için kültürel değerlerinin farkında olması gerekmektedir. Bu sebeple tüm dünyada halk kültürünün ihmal edilmesi ile kültürel zenginliğin ortadan kalkması olasılığı karşısında UNESCO somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesini imzalamıştır. Kültürel mirasımızın en önemli unsurlarından olan geleneksel el sanatlarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği hem geleneklerin korunması hem de yaşatılması bakımından ele alınması gereken bir konudur. Erzurum, çeyiz geleneğinin yaşatıldığı nadir illerimizden birisidir. Günümüzde, el sanatlarımızın geçmişteki ve bugünkü durumunu araştırıp ortaya koyabilmek, kültürel birikim olarak değerlendirmesini yapabilmek için, bugünkü örneklerden yola çıkarak, geçmişle olan bağları kurmak zorunluluğunu doğurmuştur. Bunun için, el sanatı ürünlerimizi sandıklardan çıkarıp gözler önüne sererek belgelemek gerekmektedir. El sanatlarımız; toplumumuzun estetik zevkleri, gelenekleri, inanışları, töreleri ile yoğrularak günümüze, bugünkü biçimlerine ulaşmışlardır.

Bu araştırmada, Erzurum’da çeyiz geleneğinin geçmiş ve günümüzdeki durumunu tespit etmek, el sanatlarına olan ilgi seviyesini belirlemek, el sanatları kapsamında hangi çeyizlik ürünleri ürettiklerini ortaya koymak, geçmişte yapılan çeyizlik ürünlerle günümüzdekilerin farkını tespit etmek, gelecek nesillere aktarılmasında ve korunmasında somut olmayan kültürel miras çerçevesinde değerlendirilmesi, korunmasındaki rolünü tartışmak ve bu geleneğin sürdürülebilirliği açısından önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Erzurum, çeyiz geleneği, el sanatları ürünleri, hazır ürünler

DOWRY TRADITION IN THE CONTEXT OF THE PROTECTION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE “ERZURUM SAMPLE”

ABSTRACT

Culture is the sum of the life style of a society, its customs, customs and traditions from its ancestors, in other words, it is the sum of what that society has produced. Nations must be aware of their cultural values so that they can survive and will be able to maintain their cultural heritage and pass on to future generations. For this reason, UNESCO has signed a contract for the protection of the intangible cultural heritage in the face of the possibility of the abolition of the cultural richness by neglecting the folk culture all over the world. The preservation, development and sustainability of traditional handicrafts, which are the most important elements of our cultural heritage, should be addressed in terms of protection and preservation of the traditions. Erzurum is one of the rare provinces where the tradition of dowry is kept alive in Turkey. Nowadays, in order to be able to investigate and present the past and present situation of our handicrafts, and to make its evaluation as cultural accumulation, it has been obliged to establish the ties with the past based on the present examples. For this, it is necessary to document our handicraft products from the chests and document them. Our handicrafts being kneaded with aesthetic tastes, traditions, beliefs and ceremonies of our society have reached today in their present forms.

In this research, to determine the past and present status of the dowry tradition in Erzurum, to determine the level of interest in handicrafts, to determine which dowry products are produced under the handicrafts, to determine the difference between the past dowry products and those present in the past, the intangible cultural heritage In the framework of the evaluation, the role of the conservation of this tradition is discussed.

Key Words: Culture, Erzurum, trousseau tradition, handicrafts goods, market goods

* Bu makale; Erzurum’da Çeyiz Geleneği Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinin bir bölümünden alınmıştır. Ayrıca 02-06 Eylül 2018 tarihleri arasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Girne kentinde düzenlenen I. Uluslararası Dil, Eğitim ve Kültür Konferansı’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, burtugakademi25@gmail.com.

*** Prof. Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Sanat; insanoglunun yarattığı yapıtlarda güzellik ölküsünün ifadesidir (Turani, 1980: 70). Ustaların hızlı ve hünerli elleri tarih boyunca işlemiş, yaşamı güzelleştirerek kalıcı hale getirmiştir. El sanatları insanımızın sevgilerini, tutkularını sergileyen yaratılardır. Geçmiş günümüze ve geleceğe bağlayan duygu ve düşüncelerin çeşmeleri ve köprüleridir. El sanatları, ulusların en canlı ve anlamlı belgeleridir (Aksoy, 1993: 12).

Genel olarak el sanatlarını ele alacak olursak geçmişten günümüze, pek çok kültürde, farklı coğrafyalardan insanların kendilerine ve kullandıkları eşyalara estetik bir kaygı ile yükledikleri anlamlarla ve farklı malzemelerle ortaya çıkan bir sanat olarak görölmektedir. Geleneksel Türk el sanatları Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinden gelen çeşitli uygarlıkların kültür mirasıyla kendi öz dengelerini birleştirerek zengin bir mozaik oluşturmuştur.

Türklerin unutulmaya yüz tutmuş, kültür değerlerinden çeyiz sandıklarının üzerine bir ışık tutulacak olursa, karşımıza eşsiz güzellikte ve güzel olduğu kadar da mana dolu bir baş eser çıkmaktadır. Çeyiz sandığı nesnel güzelliği kadar, temsil ettiği yüksek aile ve evlilik değerleri itibarıyla de diğer birçok sanat eserinden önce gelir. Geleneksel kültür ürünlerimizi yeniden değerlendirirken, çeyiz sandıklarını da gündeme getirmektedir.

Çeyiz ve sandık, dışı kadar içi de güzel olanın, zarf ile mazruf arasındaki uyumun eşsiz bir örneğidir. Kadın eliyle meydana getirilmiş olan uygarlık ürünlerinin en eskisi, sandıklarında saklanır. Sandıklardaki çeyiz, el değmemiş tarih, arşivleri gibi, onları açıklayacak araştırmacıları bekler durur. Çeyiz; şehirlî olsun, yörük veya köylü olsun, genç kadınların duygularını, sanatını, hayata bakışını yansıtır ve yapıldığı yörenin geçmiş kültürüne dair ipuçları verir. Çeyiz geçmişten bugüne, toplumun genç kadın nesillerinin bir panoramasını bize ulaştırmaktadır. Yüz yıl önce de, bin yıl önce de, çeyiz her zaman genç kızlar tarafından işlenmiştir. Zaten bu kadar çok çeşidi, bu kadar çok heyecanı ancak genç ruhlar işleyebilir. Çeyiz işlemleri gençlik kokar, çeyizden renk ve motif dolu bir can akar. Eskiden beri toplumda kadının yeterince söz sahibi olmadığı, kendini anlatamadığı, anlaşılamadığı söylenir durur ama yine de kimse yüzyıllardır çeyiz işlerinde kendini anlatan kadınların gizli lisanına kulak vermez (Kademoğlu, 1999: 11).

Çeyiz, cihaz ya da cihaz olarak da bilinir, bir kadının kocasına evlilikle getirdiği mallar. Avrupa'da uzun bir geçmişi vardır. Tarih boyunca kadınların evlenme şansının çoğalmasında bir araç olarak görölmüş, çoğunlukla büyük ailelerin gücünü ve zenginliğini artırmada, hatta zaman zaman ülke sınırlarının ve devlet politikalarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Geleneksel yapıdaki birçok toplumda, damadın başlık parasını ödemek için yaptığı masraflara karşılık gelinin ailesinin bir jesti olarak görülür. Bu değiş tokuş taşıdığı ekonomik nitelik dışında evliliğin onanması anlamına gelir ve iki aile arasındaki dostluğun sağlamlaştırılmasında etkili olur. Türkiye'de çeyiz, gelinin baba evinden koca evine götürdüğü takı, giyim ve daha çok ev eşyasından oluşan ve kadının mülkiyetinde sayılan her türlü maldan oluşur (Anonim, t.y: 394)

Çeyiz, bölgelere göre değişiklik göstermekle birlikte esas olarak yatak-yorgan, kadın-erkek çamaşırları, çarşaf ve benzeri eşyaları kapsayan sandık çeyizi ve zaruri ev eşyalarından meydana gelmektedir (Koşay, 1944: 106).

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Bu araştırmanın evrenini Erzurum ili çeyiz geleneğinde yer alan el sanatları ürünleri ve hazır ürünler oluşturmaktadır. Araştırma esnasında birçok çeyiz ürünü incelenmiştir. Araştırma evrenindeki Erzurum çeyiz geleneğinde yer alan el sanatları ürünlerinden danteller (tentene),

oyalar, diğer örgüler, çoraplar, dokumalar, sandıklar, takılar ve hazır ürünler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmada “alan araştırması” yöntemi kullanılmıştır. Erzurum ili ve çeyiz geleneği hakkındaki bilgiler ise betimleme ve tarama yöntemi ile yazılı kaynaklardan ve kaynak kişilerden görüşme metoduyla derlenmiştir.

Bu araştırmada Erzurum il merkezinde yer alan el sanatları örnekleri ile Ankara ve Erzurum'daki kütüphaneler ve özellikle de araştırmaya konu olan yörede yapılan araştırmalar çalışmaya katkı sağlamıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesinde öncelikle konu ile ilgili literatür taranmış, elde edilen bilgiler özetlenerek araştırmanın ilgili bölümlerinde sunulmuştur. Yörede toplanan veriler için araştırmacı tarafından görüşme (mülakat) formu geliştirilmiştir. Hazırlanan formlarda, ilgili uzman görüşü alınmış, bizzat araştırmacı tarafından yöreye gidilerek bu formlar uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Çeyizde yer alan ürünler

Çeşitli medeniyet ve kültürlerin gelişme ve geçit yeri olan Anadolu'da el sanatlarının çok eski bir geçmişi vardır. Burada pek çok çeşitleri yapılan sanatlarda, zevkin, renk anlayışının, geçmişe olan bağlılığın örnekleri görülür. El sanatlarının yapımı her ne kadar ekonomik ve iklim şartlarına bağlanırsa da Anadolu el sanatları, gelenek ve görenekleriyle maziye olan bağlılıkları ortaya koyar (Arlı, 1990: 7).

Çeyiz hazırlığı hem maddi harcama hem de emek gerektiren uzun süreli bir uğraştır. Çocuk küçükken çeyiz hazırlığına başlanması sayesinde evliliğin törenleri yaklaşık olarak el işleriyle kaybedilecek zaman, emek ve maliyet azaltılmış olur. Anadolu genelinde çeyiz hazırlıklarına çocuğun küçük yaşından itibaren başlanmaktadır. Anadolu'da çeyiz gelenekleri incelendiğinde bazı ayrıntılar dışında büyük farklılıklar görülmemektedir. Çeyiz, bölgelere göre değişiklik göstermekle birlikte esas olarak yatak-yorgan, kadın-erkek çamaşırları, çarşaf ve benzeri eşyaları kapsayan sandık çeyizi ve zaruri ev eşyalarından meydana gelir (Koşay, 1944: 106).

Yörede ise evlilik kararı kesinleşince, kız evi hazırlığa girilir. Zaten kızın çeyizi, birkaç yıldan beri epeyce yol almıştır, son eksikler de görülmeye başlanır. Çeyiz olarak; yatak ve oda takımları, seccade, halı, kilim, hamam takımları, mutfak, sofraya örtüleri, gelin için ev ve sokak kıyafetleri, iç çamaşırları, damada örtü, yazma ve çevreler hazırlanır, bohçalar içinde kızın sandığına yerleştirir.

El sanatları ürünleri

İnsanoğlunun var olduğu tarihten günümüze kadar uygarlıklar, el sanatlarıyla iç içe yaşamışlardır ve yaşamaktadırlar. Genel anlamda düşünülürse insan; yiyecek, barınma, avlanma, giyecek, süslenme, eğlence gibi ihtiyaçlarını el sanatlarından ve onun ürünlerinden yararlanarak karşılamışlardır. Toplum yaşamının kendisi olan üretim biçimlerinden kaynaklanan el sanatları aynı zamanda kültürel birer olgudur. Bu nedendir ki bir milletin kültür ve kişiliğinin en canlı belgelerinden sayılan el sanatları; asırlar boyu toplumun yaşayış, zevk, sanat anlayış ve el becerisiyle bütünleşerek insan ruhunun derinliklerinden eserlerine incelikte aksettikleri görülmektedir (Onuk, 1988: vii).

Örgüler

Örgü; elde kullanılan basit aletlerle, tek ipliğin kendi üzerinde bükülüp, kıvrılarak çeşitli ilmeklerle tutturulması veya düğümlemesidir. Örgüler, ince ve kalın olarak da iki bölümde

toplanır. İnce örgüler; iğne, tığ veya mekik ile yapılan oya ve dantellerdir. Malzeme ve araçları ince olup dantel (tentene), oya gibi süs ihtiyacını sağlamaktadır. Kalın örgüler ise; iki veya beş şişle yapılan çorap, eldiven, başlık, tozluk, terlik gibi sık örülmüş olanlardır (Akbiç, 1970: 36). Çoklukla malzeme ve araçları kalın olup kazak, süveter, çorap ve atkı gibi giyime ait şeyler yapılır. Çorap, kese ve eldivenlerin malzemelerine göre her iki şekilde de örülmesi mümkündür (Özbel, 1945: 3).

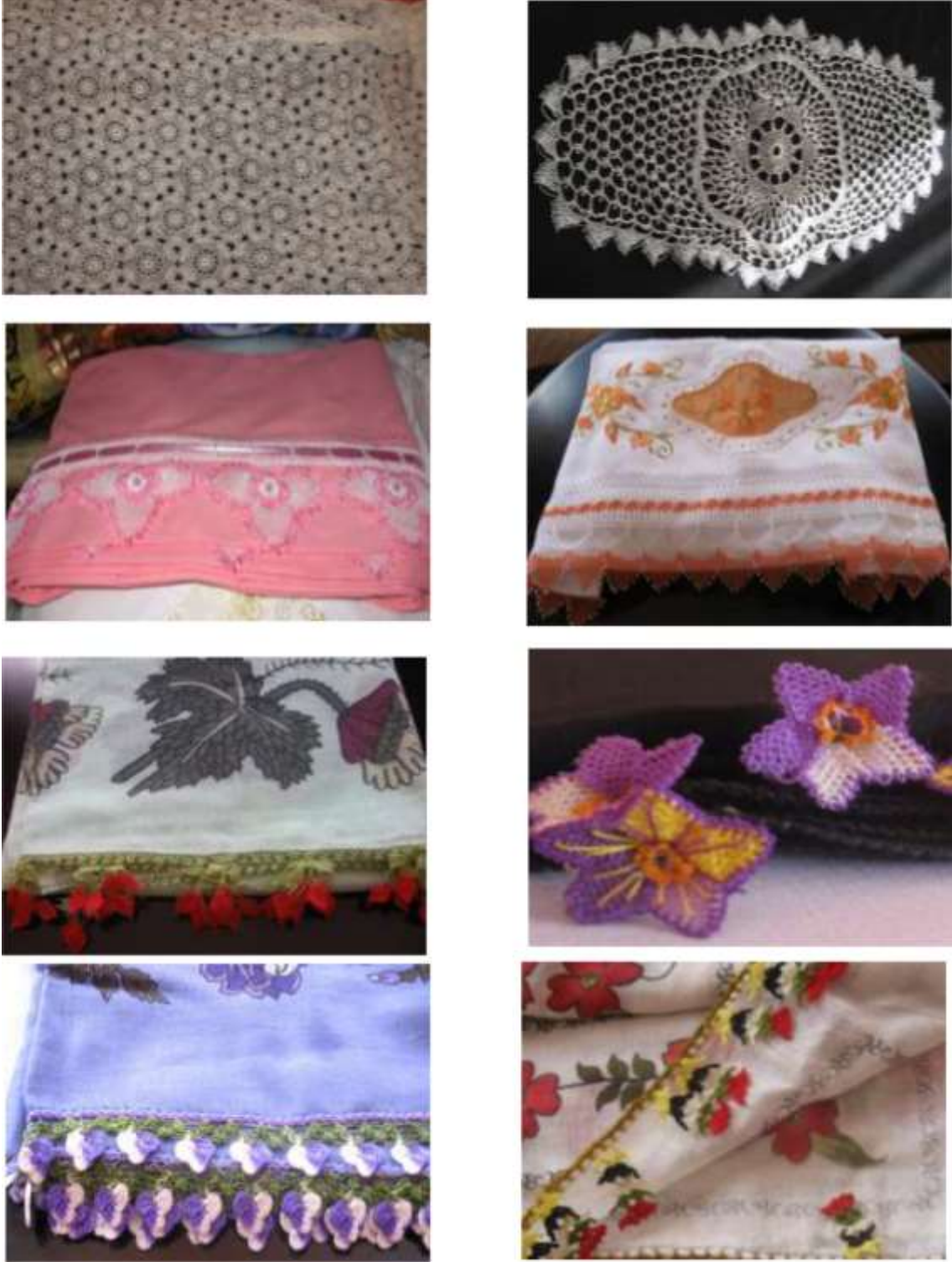
İnce örgüler grubunda incelenen tentene (dantel), elbise, çamaşır, örtü vb. eşyalara süs olarak dikilen ve çeşitli ipliklerle değişik biçimde örülen seyrek dokuma olarak tanımlanmaktadır. Halk dilinde dantele tentene de denilmektedir (Eronç, 1984: 108). Tenteneler (dantel), her yöre ve çeyizlerde olduğu gibi araştırma kapsamına alınan yöre çeyizlerinin de en önemli el işleridir. Hem objeyi süsleyen hem de objeyi oluşturan tenteneler olarak ta; yatak odası, vitrin (salon), oturma odası takımları, sehpa takımı, mutfak takımı, yastık başı ve masa örtüleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Perdeler ve fiskos örtülerinde de motif tentenelerin yanı sıra tümenden örülen tentenelere de rastlanılmaktadır. Ara tenteneler ise karyola takımları, yorgan ağzı ve yastık kılıflarında kullanılmaktadır. Ayrıca uç tentenelerini de hemen hemen tüm ürünlerde görebilmek mümkündür. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli tentene örnekleri Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Çeyizlerde yer alan tentene (dantel) örnekleri

Oyacılığın örgü sanatı içinde kendine özgü bir yeri vardır (Öğüt, 1973: 55). Genel olarak oyalarla ilgili bir tanım vermek gerekirse; “Oya; ince, bükümlü ve çeşitli cinsteki ipliklerin iğne, tığ, mekik, firkete gibi basit araçlarla ve el yardımı ile birbiri üzerine ilmeklenerek tutturulmasından meydana gelmiş ince örgülerdir” (Ortaç, 1997: 174). Özcan (1997: 4)’a göre oyalar, yapımında kullanılan araç-gereç ve tekniklere göre birçok çeşide ayrılır. Araca göre; iğne oyaları, tığ oyaları, mekik oyaları, firkete oyaları, gerece göre; koza oyaları, yün oyaları, mum oyaları, boncuk oyaları, dokuma oyaları, kumaş artığı oyalarıdır.

Yalnız yazma kenarlarını süsleme amaçlı olmayan oylar, namaz örtüsü, masa örtüsü, tepsi örtüsü, sehpa örtüsü, bohça kenarı, yatak ve oda takımları olarak bütünlük teşkil etme maksadıyla yapılan süsleme unsurudur. Yöre çeyizlerinde iğne oyası, mekik oyası, tığ oyası, firkete oyası, boncuk oya en çok tespit edilen oylar olmuştur. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli oya örnekleri Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Çeyizlerde yer alan çeşitli oya örnekleri

Kalın örgüler, iki veya beş şişe yapılan çorap, eldiven, başlık, tozluk, terlik gibi sık örülmüş örgülerdir (Akbiç, 1970: 36). Bir ya da birden fazla şiş kullanarak çeşitli ipliklerle oluşturulan ilmekleri iplik dolayıp, sarıp, geçirip yapılan örücülüğe örgücülük denilmektedir. Örgücülükte kazak, kırka, yelek, atkı, eldiven, başlık, çetrik (patik), çorap gibi ürünler yapılmaktadır. Başlık ve eldivenlerin özellikle tiftikten yapılmış örneklerine Erzurum ve Sivas'ta rastlanılmaktadır (Barışta, 2005: 234).

Çorap; çeşitli ipliklerden örülen, ayağa giyilen giyecek (Anonim, 2005: 448) olarak tanımlanır. Çorap, ayağa geçirilip dize kadar çıkarılan, dış etkenlerden korunmak ve giyimi tamamlamak için giyilen örgü giyecektir. Doğal (pamuk, yün, tiftik) ve yapay (poliamit, akrilik vb.) ipliklerden ya da ikisinin karışımından oluşan liflerle örülmektedir (Koçu, 1967: 49). Basit el aletleri kullanılarak yapılan örgüler, kullanılan alete göre isim almaktadır. Çorap yapımında ise en çok şiş kullanılmaktadır (Barışta, 1987: 18).

Yörede kışın uzun ve ağır geçmesi çeyizlerde de buna uygun mamullerin talep edilmesine sebep olmuştur. Dağ çayırının fazla olması hayvancılığı ön plana çıkarmış, iklim koşullarından dolayı da yünün kullanılmasını önemli kılmıştır. Erzurum çeyizlerinde yün çoraplar her zaman değerini korumuştur. Koyunyünün kırkımından elde edilen yapağılar, yıkanıp temizlendikten sonra yün çubuğu ile çırpılır. Yün tarağından geçirilerek sümek haline getirilip, teşilerle de eğrilerek iplik elde edilir. İnce bükümlü ve doğal yün renginden örülen bu çoraplar, çeyizlerin en nadide ürünleridir. Yün çorapların yanı sıra yörede orlon ipliklerden örülen "spor" ve "patik (yörede paddik şeklinde ifade edilmektedir)"lere de rastlanılmaktadır. Araştırma kapsamında "dizleme" diye ifade edilen çoraplar tüm çeyiz sandıklarında yer almaktadır. Saf yünden ve bizzat yünün doğal renginden örülmektedir. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli çorap örnekleri Şekil 3'de yer almaktadır.

Şekil 3. Çeyizlerde yer alan çeşitli çorap ve patik örnekleri

Dokuma

Dokuma, “İki veya daha çok iplik grubunun çeşitli düzenlerde birbirlerinin arasından (üstünden, altından) geçerek birbirleriyle kenetlenmesi işlemi ve bu kenetleme sonunda ortaya çıkan mamuller” (Aytaç, 1997: 1). Mekikli dokumalar; bu grup asıl dokuma grubu olarak kabul edilmekte olup, yan yana sıralanmış çözümlü ipliklerinin gruplar halinde “gücü” denilen çerçevelerle yukarıya kaldırılıp indirilmesiyle arada oluşan ve “ağızlık” denilen açıklıktan mekik aracılığıyla atkı ipliklerinin geçirilmesiyle meydana gelirler (Aytaç, 1997: 250).

Ehram; Erzurum’da yaşlı kadının köyde ise hemen hemen bütün kadınların giydiği sokak giysisidir (Bulut, 1989: 177).

Anadolu’da kadınların dışarı çıkarken örttüğü doğal renkli yünlerden genellikle bezayağı örgüyle dokunmuş, kareye yakın dikdörtgen biçimli örtü kumaşı (Anonim, 1986: 5587). Araştırma kapsamına alınan sandıkların hemen hemen tümünde ehramlarla karşılaşmaktadır. Tozoğlu, “Ehram çeyizinin en önemli malzemesidir. Bir kızın çeyizinde olmazsa olmaz. Kız küçükken çeyizi sandıkta denir ya işte sandığın içinde heç bir şey olmasa da, kesinlikle ehramı olur. Çünkü anasına da onun anasından kalmıştır. Ehram esgiden çok değerliydi de şimdilerde pek rağbeti yok. Genede Erzurum’u ve cehezini bilenler kızlarının cehezine ya da sandığına ehramı muhakkak koyar” diye ifade etmiştir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi’nde Ehram ustası olarak görev yapan Sebahattin Kulanşi’nin ehram hakkındaki görüşleri ise şöyledir. “Aslında ehramın kendine has dili vardır. Genç kızlar; düz, desensiz, beyaz, nişanlı kızlar; beyaz, herhangi nakışlı, yeni evli kadınlar; beyaz, özellikle saat kordonu nakışlı, çoluk çocuğa karışan kadınlar; boz ya da şekerli boz renkli, mavi herhangi bir nakış, hacı olanlar; mor veya kahverengi ehram, yeşil nakışlı, yaşlılar ise; siyah, düz veya sade nakışlı ehramları kullanırlar. Hatta eskiden kadınlar öldüğünde ehramını, tabutunun üzerine örtme geleneği de bazı yörelerde hala devam etmektedir. Ehramlarda kullanılan nakışların isimleri ise; reyhan dalı, kişniş çöpi, saat kordonu, pirinç deni, antika, ceviz kanadı, yıldız, elmas küpe, aynalı kutu, paşa merdivenidir. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli ehram örnekleri Şekil 4’de yer almaktadır.

Şekil. 4. Çeyizlerde yer alan çeşitli ehram örnekleri

Keşanlı peştamal; mekikli dokuma olan peştamallar, hamamlarda örtünmek amaçlı kullanılmaktadırlar. Özellikle Erzurum’da, kadınlar hamama gittikleri zaman peştamalsız hamamlara alınmamaları bir kuraldır. Bu edeptendir. O yüzden ki çeyizlerde özellikle hamam takımlarında keşanlı peştamalı görmek mümkündür. Erzurum çeyizlerinde bulunan keşanlı peştamal örneği Şekil 5’te yer almaktadır.

Şekil 5. Çeyizlerde yer alan keşanlı peştamal

Kirkitli Dokumalar; el dokumalarının bir kısmında atkı ipliğini, ilmeleri sıkıştırmak amacıyla kullanılan araca “kirkit”, bu aracın kullanıldığı el dokumalarına da kirkitli dokumalar denilmektedir. Halı; çözümlü iplikleri üstüne ayrı bir desen ipliği ile değişik şekillerde düğüm atılarak, aralarından birkaç sıra atkı ipliği geçirilip sıkıştırılarak aynı veya yer yer farklı yüksekliklerde kabartmalı olarak kesilmiş havlı yüzlü dokumlara verilen addır (Aytaç, 1997: 86).

Halı, ya yere ya mobilya üzerine sermek ya da duvara asılmak için çoğu yünden dokunan kısa ve sık tüylü, nakışlı kalın yaygıdır. Yöredeki çeyizlerde halıyı hamam takımında görmekteyiz. Erzurum’da hem Atatürk Üniversitesine hem de Büyükşehir Belediyesine bağlı halıcılık okullarında üretilen Hereke halıların kaliteli fakat pahalı olmaları makine halılarının tercih edilmesine sebep olmaktadır. Hereke halının yanı sıra Ladik, Bünyan ve Isparta halıları da, ailenin alım gücüne göre çeyizlerde yer almaktadır. Kilim; atkı ipliklerinin çözümlü iplikleri arasından bir alt, bir üst geçirilmesi, sıkıştırılması ile çözümlü ipliklerinin gizlendiği atkı yüzlü dokumadır. Kilimde, desenlerin bulunduğu belirli alanlarda, o desenin rengindeki bir atkı ipliği, başka renkteki desenin sınırına kadar gidip geri dönmektedir. Böylece ayrı renkteki atkıların çözümlüleri arasında gidip gelmesiyle desen oluşmaktadır. Bardız kilimleri dokuma tekniği bakımından Osmanlı saray kilimlerinin devamı niteliğindedir. Her iki grup kilimde de “tapestry” denilen atkıların aynı çözümlüden geri dönmesi ile iliklerin yok edilmesi tekniği uygulanmaktadır. Bardız kilimi dokunurken atkı ipliklerini, çözümlü iplikleri arasına iyice yerleştirmek için sık sık kirkitlenmektedir (Parlak, 2002: 42).

Yörede kışların sert ve soğuk geçmesi itibarıyla ve yöre insanının da hayvancılıkla uğraşması üretilen tüm eşyalarda yünü temel kaynak kılmıştır. Erzurum’un doğu ilçelerinde ise tarımın pek gelişmediği hayvancılığın akabinde dokumacılığın kendini gösterdiğini Bardız kilimlerinde görebilmekteyiz. Kendilerine has desen ve dokuma tekniği olan bu kilimler merkezle olmakla beraber özellikle ilçe çeyizlerinde de boy göstermektedir. Atagün Terzi isimli kaynak kişi, aslanlı kilimin hikayesini şöyle anlatmaktadır. “1966 yılında ablam Nermin Terzi ilk aslanlı kilimi dokumuştur. İlki bendedir. Bana hediye etmişti evlendiğim zaman. Onun bir eşi de Şenkaya Lisesi’nin temel atma törenine gelen 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e hediye edilmişti”. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli dokuma örnekleri Şekil 6’da yer almaktadır.

Şekil 6. Çeyizlerde yer alan Hereke halı ve Bardız kilimi örneği

Hazır ürünler

Bu başlık altında daha çok çarşı çeyizi ele alınmıştır. Fakat çeşitli takılar, yorganlar ve sandıklarında el yapımı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, genel anlamda çarşıdan alınan el işi ürünler diye ifade etmek daha uygun olacaktır. Çeyiz olarak hazırlanan malzeme dönemin modası ve ihtiyaca göre değişmektedir. Eskiden sandık çeyizine önem verilirken günümüzde bunun yanı sıra elektronik eşyalardan, mobilyaya kadar mutfak ve yatak odasına ait çeşitli eşya, çeyizlik malzeme olarak kabul görmektedir. Bu ürünler mutfak eşyası, beyaz eşya, mobilya takımlarıdır. Mutfak eşyalarından tencere takımları, porselenler, cam eşyalar, çatal-kaşık takımları çeyizler de yer almaktadır. Beyaz eşya ise çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, elektrik süpürgesi, buzdolabı, mutfak robotu, fritöz, fırın, ocak şeklinde çeşitli elektrikli ev aletleridir. Mobilya takımları yatak, misafir (salon), oturma odası takımlarıdır.

Çeşitli takılar

Takı, halk dilinde çoğunlukla evlenen veya nişanlanan birine armağan edilen küpe, bilezik, yüzük gibi şeylerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Takı, yapımında gelenek ve inançların önemli rol oynadığı, çoğu zaman madenden yapılan ve taşlarla süslenen, çoğunluğunu kadınların süslenmek amacıyla kullandıkları özel parçalardır (Anonim, 1970: 849). Diğer el sanatlarında olduğu gibi, takılarda da çeşitli desen ve motiflerden yararlanılarak süslemeler yapılmaktadır. Bu süslemeler genellikle maden süsleme teknikleri sonucu ortaya çıkmakta çeşitli taş ve boncuklar bu süslemeleri tamamlamaktadır (Özbağı, 1989: 27). Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli takı örnekleri Şekil 7’de yer almaktadır

Şekil 7. Çeyizlerde yer alan Erzurum burması ve fantezi set takımı

Mobilyalar

Eskiden gelinler kaynana ve kayınbabalarının yanlarında aynı evde yaşadıkları için çeyiz için çok fazla mobilya tarzı eşyalar alınmamaktaydı. 1940-1950’lerden sonra maddi durumu iyi olan damadın ailesi, yeni gelin için pirinç karyola ve bazen de pirinç gardırop almaktaydılar. Bu

pirinç karyola kızın çeyizi için hazırladığı kanaviçe işlemeli yatak takımları ile “gelin yatağı” olarak süslenirdi. Yaklaşık son otuz yıldır mobilyaların artması ve gelinler için ayrı ev açılmasıyla birlikte çeyizlerde mobilya alımı artmıştır. Günümüzde, eski geleneklerin devamı olarak mutfak eşyaları ve yatak odası takımını kızın ailesi almaktadır. Bunun dışında kalan diğer eşyalar ise erkek tarafınca tamamlanmaktadır. Eskiden ev yerleşim düzeninde ana kural odanın ya da evin herhangi bir bölümüne boşluğun ve yalınlığın hakim olmasıdır. Bu sadelik arayışında, ihtiyaçtan fazlasını israf kategorisine sokan İslam’ın eşyaya bakışının tesiri de çok önemlidir. Yörede de yatak ve oturma odasının tüm eşyasını kız evi yapmaktadır. Oğlan tarafı ise sadece salon takımını satın almaktadır. Sandık, içerisine çeşitli eşyaların yerleştirildiği, tahtadan yapılan, dört köşe ve dikdörtgen kapaklı ev eşyasıdır. Elbise sandığı, araç sandığı, kitap sandığı gibi (Tatar, 2001: 34). Ağacın hammadde olarak değerlendirildiği el ürünlerinden biridir, sandık. İçlerine başta çehiz olmak üzere değerli kumaşlar, bohçalar vb.nin korunduğu fonksiyonel eşyalardır (Çetintaş, 1998: 264). Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli sandık örnekleri Şekil 8’de yer almaktadır.

Şekil 8. Çeyizlerde yer alan sandıklar

Yatak-yorgan-yastık-minder

Yorgan, Türkçe Sözlükte; yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü diye tanımlanmaktadır (2005: 2193).

Çarşıda uygulanan el işlerindedir. Yorgan dikme işi olan yorgancılık dalında bebek, çocuk, tek-çift kişilik yorgan gibi farklı boyutlu türler yapılmaktadır. Bunlar ya içlerine doldurulan pamuk, yün ve tüy malzemeye bağlı olarak ya da ön yüzlerini bezeyen motif, kompozisyon çeşitlendirmelerinin süslemelerine göre de adlandırılmaktadır. Yorgan yapımında ya mitil olarak isimlendirilen tek renkli pamuklu kumaşlardan farklı renkli atlas, kadife, patiska, mermerşahi gibi tek renkli kumaşlar ya da çok renkli kumaş başka deyişle basma, pazen gibi kumaşlar yanı sıra pamuk, yün, tüy kullanılmaktadır (Barışta, 2005: 258).

Yörede düğün ihtiyaçları bir kağıda yazılarak liste yapılır. Bunlar oğlan evinin kız evine alması gerekenlerdir. Bu listede en önemlisi yataklara alınan yüzlerdir. Kız evi yaptığı yataklara yüz yapmaz bunları oğlan evi alır. Örtü yüzün alınmasından beş-on gün geçtikten sonra kız evine “pırtı biçmeye geleceğiz” diye haber gönderilir. Kız ve oğlan evinden on-on beş kadın kız evinde toplanarak kız tarafının yaptığı yataklara ve oğlan tarafından yapılacak olan yataklara yüz keserler. Bu olaya “örtü yüzü-pırtı biçme” adı verilir.

Aliye Katık “Esgiden oğlan evi düğüne az zaman galaraktan yüz-yüzelli kilo yun alır, kız evine yollardı. Kız evi de bu yünü bir çayın kenarında ya da çeşme başında yıkayıp, çuvallara doldurur evine getirirdi. O yünün gıgılı (pisliği) evlerde ahan sularnan temizlenmezdi de ondan. Zeten yünün yarısı o gıgıla giderdi. Kalan elli-altmış kilo yünden kız yatağını, yorganını,

yasdığı, minderini yapar. Odduz kilosıyan döşşegini doldurur, beş kilosıyan mitilini (yorgan) töktürirdi. Mahallede bu işi beceren biri varsa ona yoksa bat pazarındaki hallaçlara döktürülirdi” şeklinde ifade etmiştir. Şekil 9’da, Erzurum’da bir çeyiz sergisindeki yatak takımları, yorganlar, yastık ve minderler görülmektedir.

Şekil 9. Çeyizlerde yer alan yatak-yorgan-yastık-minderler

Mutfak eşyaları

Osmanlı mutfağı yemek kültürüyle yakından ilgilidir. Zengin bir yemek kültürüne sahip olan Türkler, bu kültürün bir uzantısı olarak mutfak kültürüne de sahiptirler. Osmanlı ailesi, aşhane, ve matbah-mutfak diye tabir edilen ayrı bir bölmenin az da olsa varlığı görülmekle birlikte önemli bir kısmı sahip olduğu mutfak eşyalarını ocak çevresinde muhafaza etmektedir (Anonim, 1992: 790).

Bakır eşyaların Osmanlı mutfağında müstesna bir yeri bulunmaktadır. Eskiden mutfak eşyalarının büyük bir kesimi bakırdan oluşmaktaydı. Gelin olacak kızın ailesi kızlarının çeyizine mutlaka en az bir sofralık olarak nitelendirilen sini, tabak ve çeşitli taslar, tahta kaşıklar, tencere vb. gibi kap-kacak satın almaktaydılar. O dönemlerde evlenecek olan gençlere düğün hediyesi olarak da daha çok kullanabilecekleri mutfak eşyaları gelmekteydi. Gelinin kayınbabaya vereceği dürüde (bohça) mutlaka bakırdan bir abdest leğeni ve ibriği de çeyizde bulunurdu. Çeyizdeki bu bakır eşyalar, kızın ailesinin maddi durumuna göre işlemeli yani daha süslü olabilmekteydi. Bakır kap-kacaklar daha sonraları ise kalaylatılmaktaydı.

Araştırma kapsamına alınan kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda yörede eskiden; toprak güveç, bakır teşt, bakır semaver, soba kazanı, gaz ocağı, bakır sini, abdest ibriği, bakır tencereler, pilav tenceresi, serpuşlu (kapaklı) sahan, büyük bakraç, güğüm, bakır maşrapa, sütlaç tasları, börek tepsileri, hususi misafir sinisi (bu sinilerin kenarları kırmalı süslü olurdu), yağ yamağı bir kızın çeyizinde olması gereken eşyalar arasında yer almaktaydı. Günümüz çeyizlerinde ise gelişen ve değişen hayat şartlarına bağlı olarak bu bakır eşyaların yerini artık alüminyum-çelik tencere ve tavalar, porselen yemek takımları almış durumdadır. Eskinin bakır eşyaları ise günümüzde şark köşelerinde veya vitrinlerde süsleyici unsur olarak görülmektedir. Erzurum çeyizlerinde bulunan çeşitli mutfak eşyaları Şekil 10’da yer almaktadır.

Şekil 10. Çeyizlerde yer alan çeşitli mutfak eşyaları

Beyaz eşyalar

Gelişen teknoloji insanlarda her geçen gün daha rahat yaşama arzusunu güdülerken; değişen moda, çevreden/ortamdan etkilenme ile birlikte yeni çıkan her ürünün iletişim araçlarıyla özellikle reklam yoluyla tanıtılması evlilik hazırlığı yapan kız ve erkeğin isteklerinde farklılaşmaya neden olmaktadır (Bahşişoğlu, 1998, s.79). Günümüzde her türlü beyaz eşya; buzdolabı, çamaşır-bulaşık makinesi, fritöz, mutfak robotu, fırın, ısıtıcı, elektrik süpürgesi, halı yıkama makinesi, çay-kahve makinelerine kadar insanların hayatlarını kolaylaştırmada önemli rol oynamaktadırlar. Yörede tüm beyaz eşya, alım gücüne de bağlı olarak, kız evinin yükümlülüğündedir ve artık kap-kaçaktan önce elektronik eşyalar tercih edilmektedir. Şekil 11'de çeyiz dükkanlarındaki çeşitli beyaz eşyalar görülmektedir.

Şekil 11. Çeyiz dükkanlarında yer alan çeşitli beyaz eşyalar

Çeşitli giysiler

Osmanlı toplumunda erkek ve kadınların iç çamaşırı olarak kullandığı eşyaların isimleri ve fonksiyonları pek farklı olmayıp, birbirine benzer oldukları kaynaklardan anlaşılmaktadır. Kadın ve erkekler iç çamaşır olarak belden aşağıya don ve dizlik giymektedirler. Bu donların kutnu, dokuma, alaca ve bürümcükten yapılanları bilinmektedir. İç çamaşırı olarak belden yukarıya ise zıbın, işlik- içlik, gömlek giyilmektedir. Bunların üzerine de kalçalara kadar mintan-miltan ve boydan diz kapaklarına kadar uzanan ve aynı zamanda dış elbisesi olarak da giyilen entari ve fistan, tüm Anadolu'da ortak ve yaygın olarak giyilen eşyalardandır. Yörede giyim eşyası daha çok hamam takımı ve şeker başı denilen erkek ve kız evinin birbirlerine karşılıklı olarak gönderdikleri hediyelerde karşımıza çıkmaktadır. Kız evinden oğlan evine "şeker başı" adı verilen bazı hediyelik eşyalar gönderilir. Eskiden yüzük şeker başı ile birlikte; bir sürahiye şerbet yapılarak, sürahinin boğazına da kırmızı kurdeleyle nişan yüzükleri takılır, bir tepsi baklava, damada takım elbise, kravat, gömlek, kravat iğnesi, kol düğmesi, terlik, iç çamaşır, pijama takımı, çorap, damadın ailesine de çeşitli hediyeler eşliğinde oğlan evine yollar. Maddi gücü yerinde olan, nişanın akabinde gücü olmayanda nişandan on-onbeş gün sonra oğlan evine, oğlan evi de şeker başını aldıktan sora kız evine hamam takımını gönderir. Şekil 12'de şeker başı için özel hazırlanmış gömlek, kravat, iç çamaşırı ve mendilden oluşan set görülmektedir. Erkek evi tarafından kız evine gönderilen hamam takımında giyecek olarak iç çamaşır, gecelik takımı, elbise, döpiyes takımı, manto, terlik, ayakkabı, çizme, kızın ailesi için de gömlek, elbiselik, iç çamaşırı gibi ürünler bulunmaktadır (Şekil 13).

Şekil 12. Şeker başı için hazırlanan kıyafetler

Şekil 13. Çeyizde sergilenen hamam takımı

Çeyiz sergisi - çeyiz asma

Evlilik gelenekleri içerisinde çeyiz serme, çeyiz gösterme adeti Anadolu'nun pek çok yerinde görülen bir uygulamadır. Kız evinin hazırladığı çeyiz kızın statüsünün belirlenmesi, ailesinin itibarının yükseltilmesi amacıyla düğün öncesinde evinde gösterilir. Bu hem kızın hem de ailesinin o güne kadar sarf ettikleri emek ve masrafın bir göstergesi hem de verilenlerin neler olduğu hakkında herkesin şahitlik edebileceğine dair bir güvencedir (Bahşişoğlu, 1998: 31).

Düğünden önce “çeyiz asmak” geleneği yaygındır. Kız evinden gelinin tüm çeyiz eşyası erkek evine taşınır ve sergilenir. Konu komşu (kadınlar, genç kızlar) çeyize bakmaya gelir. Genç kızlarımızın yaptıkları işler beğeni ile izlenir. Böylece geleneksel el sanatlarımızın sürdürülmesi gerçekleşir (Tezcan, 1998: 224).

Sergilenen çeyizlerde tekstil ağırlıklı el sanatı ürünlerinden, işlemeli yatak takımları, yastık, kırlent, bohça, mutfak takımları, çeşitli örtüler, dantel örtü ve kenar süslemeleri, oyalı yazma ve tülbentler, örgü, çorap ve patiklerin hemen hemen hepsi görülecek şekilde sergilenmektedir. Birçok zahmet ve hazırlıklardan sonra çeyiz geleneğinin son safhası olan sergileme ve çeyizin gösterimi gelin adayının simgesel olarak genç kızlıktan kadınlığa geçişinin ifade edildiği ve onaylandığı bir tören olarak kabul edilir (Özbağı, 2003: 144). Çeyiz serme işi, yörede tecrübeli olduğu düşünülen belirli kadınlara verilir. Her çeyizde aynı şekilde yapılan sergilemede her şeyin görülmesine dikkat edilir. Oğlan evinin getirdiği hediyeler, kız evinin hazırladığı eşyaların hepsi duvarlara, kapılara asılarak, masa üstüne serilerek sergilenir. Sergiyi görme düğüne kadar sürer (Açıkgöz, 1963: 32).

Yörede ise kız tarafı düğün gününe kadar gerekli tüm hazırlıkları yapar. Kızın kendi evinden getireceği çeyizler tamamlanır. Düğüne 15-20 gün kala kızın çeyizi bir odada sergilenir. Bu işleme “çeyiz asma” denir. Kızın çerezini (hediyelerini) alan tüm komşular, kızın yakınları çeyizi görmeye giderler giden her kişi bir takım hediyeler götürür. Bu hediye verme işlemine “saçı götürme” adı verilmektedir. Şekil 14’de Erzurum’a ait çeyiz sergileri görülmektedir.

Şekil 14. Erzurum iline ait farklı çeyiz sergileri

Çeyiz senedi-çeyiz yazma

Erzurum'da kız evinde sergilenen çeyiz, oğlan evinin büyükleri tarafından listelenir. Buna “çeyiz yazma” denir. Oğlan ve kız tarafı bu listeyi tasdik ederek kız babasına verirler (Türkmen, 1997: 567). Diyarbakır'da kına gecesinden üç gün önce kızın çeyizi serilir ve çeyiz üç gün sergilenir. Üçüncü gün çeyiz yazılmaya gelinir. Çeyiz olarak hazırlanan her şey teker teker yazılır. Bir gün ayrılacak olurlarsa, bu eşya kadının malı olacaktır (Gülben, 1964: 3593). Çeyizi yazan kimseler beğenmiş oldukları çoraplardan birer çift almayı hak etmiş sayılırlardı (Başar, 1972: 15).

Yörede, düğün gününden bir veya iki gün önce oğlan tarafından kaynata (kayınpeder), kaynana (kayınvalide) ve yakınları toplanarak kız evine giderler. Kız evi de akrabalarını ve komşularını çağırır. Yemekten sonra çeyiz yazımına geçerler. Çeyiz yazımında kız ve oğlan tarafı verdiği her şeyi ortaya koyarlar. Bir kişi kağıda liste tutar. Eşyalar ve değerleri yazılır. Yazma işleri bittikten sonra değerleri karşılaştırılır. Bu işlemde fazla masraf yapan taraf belli olur. Eğer oğlan evinin getirdikleri kesimi (101 madeni paraya) doldurmuyorsa eşyaların fiyatı biraz yüksek tutarak bu farkı kapatırlar. Oğlan tarafı eşyaları topladıktan sonra arabaya yükleyip yeni çiftlerin evlerine götürürler.

Araştırma kapsamında çeyiz defteri ile ilgili Kadir Tuzci isimli kaynak kişiden alınan bilgi şu şekildedir. “Mehir; nikahta erkeğin kadına verdiği evlenme bedelidir. Kadının tasarrufundadır. İsterse kendi yeni evine harcayabilir, isterse baba evine bırakabilir. Günümüzde erkek tarafının kuracağı yeni ev için yaptığı harcamalar da bu mehr içerisinde yer almaktadır. Değeri madeni lira olarak 1’ler şeklinde yukarı doğru çıkar. Yani en azı 51 madeni lira olarak açılır 101, 201, 301 diye yukarı doğru çıkar fakat bütçeyi çok fazla sarsmamasına da dikkat etmek gerekmektedir. Madeni lira günümüzde cumhuriyet altınının değeridir. Yapılan harcamalar, “mehr defteri” adı verilen sayfalara yazılır. Söz kesim esnasında verilen değere ulaşımsa borçsuz sayılır. Lakin ulaşmamışsa kalan fark “mehr-i baki” olarak borç hanesine eklenir. Erkek, sağlığı müddetince bu borcu ödemek mecburiyetindedir. Mehr defterine kız ve erkeğin harcamaları yazılarak, o yörenin (mahalle veya köy) muhtarı, imamı ve birde şahit kişi tarafından imzalanır. Buradaki maksat kadını garanti altına almaktır. Evlenme akdi bozulduğunda kadının haklarının korunup mağdur olmaması için bu defter adeta bir senet niteliğindedir. Günümüzde de mehr yazma geleneği hala devam etmektedir.” Şekil 15’de Cicim çiftine ait 1979 tarihli bir mehr defteri görülmektedir.

NO	ÇEYİZİ	DEĞERİ	FİYATI	TUTAR
1	Kızın Kızın	5 Kızıl	10.000	—
2	Yükü Çeyiz	3 Tulum	3.000	—
3	Yükü Çeyiz	1 Kızıl	1.000	—
4	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	2.000	—
5	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	4.000	—
6	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
7	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
8	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
9	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
10	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
11	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
12	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
13	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
14	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
15	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
16	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
17	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
18	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
19	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
20	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
21	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
22	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
23	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
24	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
25	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
26	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
27	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
28	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
29	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
30	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
31	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
32	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
33	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
34	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
35	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
36	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
37	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
38	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
39	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
40	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
41	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
42	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
43	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
44	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
45	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
46	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
47	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
48	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
49	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
50	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
51	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
52	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
53	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
54	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
55	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
56	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
57	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
58	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
59	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
60	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
61	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
62	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
63	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
64	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
65	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
66	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
67	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
68	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
69	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
70	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
71	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
72	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
73	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
74	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
75	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—

NO	ÇEYİZİ	DEĞERİ	FİYATI	TUTAR
40	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
41	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
42	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
43	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
44	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
45	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
46	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
47	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
48	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
49	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
50	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
51	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
52	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
53	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
54	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
55	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
56	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
57	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
58	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
59	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
60	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
61	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
62	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
63	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
64	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
65	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
66	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
67	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
68	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
69	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
70	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
71	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
72	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
73	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
74	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—
75	Yükü Çeyiz	2 Kızıl	1.000	—

ALLAHIN İSMİNE

CEZAYİ BAĞI VE HESABİ İNCELEME VE İYİLEŞTİRİLMİŞ HALİNE GETİRİLMİŞTİR. BUNUNLA BİRLİKTE, CEZAYİ BAĞI VE HESABİ İNCELEME VE İYİLEŞTİRİLMİŞ HALİNE GETİRİLMİŞTİR. BUNUNLA BİRLİKTE, CEZAYİ BAĞI VE HESABİ İNCELEME VE İYİLEŞTİRİLMİŞ HALİNE GETİRİLMİŞTİR.

Eşyanın Cinsi	Adedi	Değeri
1. Altın Kupa	Bir	40.000
2. Altın Kupa	Bir	3.000
3. Altın Kupa	Bir	3.000
4. Altın Kupa	Bir	35.000
5. Modifiye Takımı	Bir	60.000
6. Modifiye Takımı	Bir	20.000
7. Ayakkabı	Bir	1.500
8. Terlik	Bir	3.000
9. Duvanlık	Bir	5.500
10. Elbiselik	Bir	20.000
11. Çamaşır	Bir	5.000
12. Farklı Çamaşır	Bir	30.000
13. Duvanlık	Bir	10.000
14. Çanta	Bir	1.500
		236.500 TL

2-11-1979
Cezayir
Tugayhan Mehmet Mah. Mah.
Kırsal Mah.
M. K.

SANIT
Lokasyon Cezayir Mah.
Jafar Erençin
A. K.

GENİT
Diyadin Mah.
A. K.

Şekil 15. Mehir defteri

Çeyizin toplanması-çeyiz dağıtma

Çeyiz eşyası ne kadar çok ve değerli olursa, kıza ve ailesine o kadar saygınlık kazandırır. Arabalara yüklenen çeyiz, götürüleceği zaman kız tarafından bir ya da birkaç delikanlı çeyiz sandığının üzerine oturarak erkek tarafından bahşış ve armağan almadan kalkmazlar. Çeyiz, güveyin evine geldikten sonra, genellikle yatak odasında sergilenir, konu komşu ve akraba kadınları serilen çeyizi görmeye gelirlerdi. Varlıklı ailelerde çeyiz olarak eşyanın yanı sıra toprak (bağ, bahçe, tarla), ev ve taşıt aracı verildiği de olur (Anonim, t.y: 394).

Yörede ise; kızın kendi elleriyle yaptığı işler, alınan eşyalar kız evinde en güzel odada sergilenir. Bütün alınanlar fiyatlarıyla birlikte bir listede toplanır. Bu arada çeyiz toplanırken erkek tarafına dağıtılacak olan bohçalarda hazırlanır. Dağıtılan eşyalar takılan takının değerine göre değişir. Mesela, bilezik takanlara yatak takımı, gömlek, elbiselik, iç çamaşır gibi hediyeler konur. Bu işleme “çeyiz dağıtma” denir. Erkek tarafından yakın olan akrabalara ayrı ayrı çeyiz dağıtılır. Erkekler için iç çamaşırı, çorap, mendil, kadınlar için karyola takımı, oyali yazma, leçek (tül bent), çorap, seccade gibi hediyelerdir. Daha önceleri bu hediyeler yerine at yuları, heybe, tiftik terlik ve tiftik eldiven gönderilirmiş. Ayrıca sağdıklar için kravat, gömlek, tiftik çoraplar özel olarak hazırlanırdı.

Çeyiz yazıldıktan sonra toplanıp oğlan evinin getirdiği arabaya yüklenir. Çeyiz götürülürken kız evinden çocuklar sandığa oturup, kapıyı tutar ve arabanın önünü keserler. Oğlanın babası ya da akrabaları çocuklara bahşış verirler. Çeyiz, oğlan evine teslim edilir. Şekil 16’da oğlan evine götürölmek üzere toplanıp hazırlanmış çeyiz görölmektedir.

Şekil 16. Toplanmış çeyiz eşyaları

Erzurum’da çeyiz dağıtma işi özel bohçalar hazırlanarak yapılır. Müjde yastığı, sağdıç bohçası, kayınvalide (kaynana)-kayınpeder (kaynata) bohçası ve hediye bohçaları şeklinde hazırlanır. Müjde yastığı, aslında damat bohçasıdır. Kuran-ı Kerim, ayna, yastık, traş takımı, pijama takımı, terlik, ayakkabı, iç çamaşırı, kravat, kravat iğnesi, gömlek, kol düğmesi, lif, el havlusu, parfüm seti, seccade, namaz takkesi, tespih, kemer, cüzdan gibi eşyalar olması gerekir. Sabahleyin kız, evinden davul-zurna eşliğinde oyunlar ve barlar oynanarak çıkarılır. Kız evinden “müjde yastığı” oğlan evinden bir kişiye teslim edilir. Bu, kızın artık baba evinden çıkmış olduğu manasına gelmektedir. Sağdıç bohçasına ise pijama takımı, terlik, gömlek, kravat, çorap, erkek iç çamaşırı, el havlusu, seccade, namaz örtüsü, bayan iç çamaşırı, bayan çorabı, lif, çarşaf takımı ya da karyola takımı koyulur. Müjde yastığı, düğün sabahı oğlan evine teslim edilirken sağdıçın bohçası da verilir

Kaynana-kaynata bohçasında ise, seccade, namaz örtüsü, karyola takımı, kadın-erkek iç çamaşırı, çarşaf (yanları oyalı ya da tenteneli), el havlusu, eskiden ehram veya atkı, elbiselik, oyalı yazma, yün çorap, dizleme, patik, tentene takke, tespih, ayrıca tek yastık kılıfı, hamam tülbendi koyulur. Bu bohçalar, bohçasından içindekilere kadar özenle hazırlanırdı. Hediye bohçalar da, oğlanın yakın akrabalarına dağıtılır. Bu bohçalar hazırlanırken takılan hediyein ağırlığı çok önemlidir. Karyola takımı, namaz örtüsü, seccade, oyalı yazma, çorap (hem yün hem merserize), spor, patik, lif, takke, tespih, elbiselik, eskiden dokuma kazak, yelek, içlik gibi ürünler bu bohçalarla hediye verilmektedir. Şekil 17’de damat ve sağdıç bohçası görülmektedir.

Şekil 17. Damat ve sağdıç bohçası

Çeyiz mağazaları

Bir evde ihtiyaç duyulabilecek her türlü eşya grubunun satıldığı mekanlar genellikle çeyiz mağazalarıdır. Züccaciyeciden, ev tekstil ürünlerinin satıldığı mağazalara, hazır yatak takımlarının bulunduğu işletmelerden, giyim eşyalarının satıldığı butiklere kadar pek çok ticarethane özel adının yanına “Çeyiz Evi” tabirini de kullanmaktadır. Bu mağazalarda zamana göre moda olan el işleri ve hazır ürünler satılmaktadır. Günümüzde sürümü en çok olan

malzemeler; dantel ve iğne oyali havlu kenarları, kenarları iğne oyası yapılmış yazmalar, dantel örtülerdir. Bu tür mağazalardan alışverişi genellikle ya düğünü yakın olup hazırlığı olmayan aileler ya da kendisi yapmaya bilmeyenler tercih etmektedirler. Ancak çarşı pazar işi olarak tabir edilen bu eşyalar, geleneksel kesimde pek rağbet görmez (Bahşişoğlu, 1998: 75). Şekil 18’de Erzurum’daki çeyiz mağazaları görülmektedir.

Şekil 18. Çeyiz mağazaları

Araştırma kapsamına alınan çeyiz mağazalarında tepeden tırnağa tüm çeyiz eşyalarını bulmak mümkündür. Sandık çeyizini tamamlamış olan kız eksiğini ya da çarşıdan alınması gereken eşyalarını bu mağazalardan tedarik etmektedir. Sadece züccaciye üzerine ya da sadece giyim üzerine olan mağazaların yanı sıra bütün eşyaların satın alınabileceği çeyiz merkezleri de mevcuttur. Sandıktan perdeye, yorgandan yatak örtüsüne, halıdan beyaz eşyaya kadar her şeyin bulunduğu bu mağazalar son yıllarda en çok tercih edilen yerler olmuştur. Yörede, sandıkçı, mefruşatçıların ve yorgancıların olduğu bölge “Bat pazarı”; kuyumcuların ve çeyiz mağazalarının olduğu bölge de “Taş mağazaları” olarak bilinmektedir.

Erzurum çeyiz geleneğinde sosyo-kültürel değişim

Sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişiklikler Türk kültürünün her safhasına yansıdığı gibi çeyiz kültüründe de gözle görülür farklılaşmalara neden olmuştur. Eskisi gibi birlik oturma - erkeğin anne, baba ve ailesi ile- adetinin ortadan kalkmasıyla birlikte kurulacak olan evin eşyalarının dizilmesi ve hazırlanmasında çeyiz olgusunun ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle Erzurum’da yeni kurulacak evin eşyalarının büyük kısmını kız tarafı hazırlamaktadır. Eğer kız okumuş ve eline ekmeğini almış ise ailesine yük olmadan tüm eşyasını kendi satın almaktadır. Mutfak eşyası, elektronik beyaz eşya, yatak odası ve sandık eşyasını bizzat kızın kendisi tamamlamaktadır.

Şekil 19. Kum işi yastık kılıfı

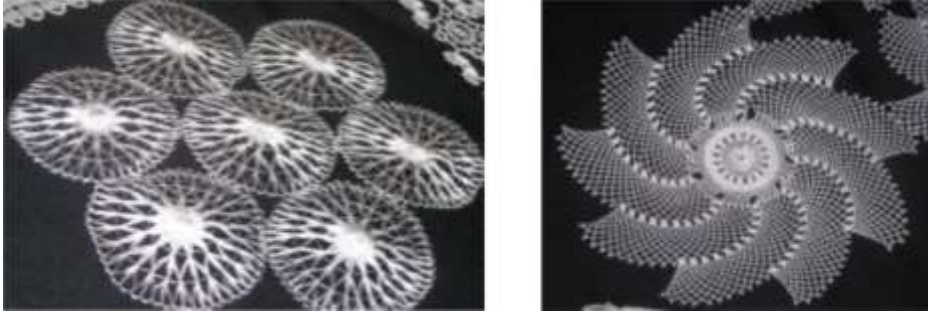
Şekil 20. Sarma işi bohça

Eskiden el dokuması olan halı kilimlerin yerlerini makinede dokunmuş yaygılar almış, bakır kap-kaçakların yerini porselenler, elektronik eşyalar; dantel, işleme, örgüler sadece sandıkta kalarak yerlerini mefruşat ürünlerine bırakmıştır. 1960’lardan sonra dikiş makinelerinin

yaygınlaşması hatta son yıllarda da bilgisayarlı makinelerin icadıyla yapılan işlemler sanat eseri olmaktan çıkmış, seri üretimle ticari kaynak haline gelmiştir. Şekil 19'da bilgisayarlı makinede yapılmış kum işi yastık kılıfı, Şekil 20'de ise sarma işlemeli bohça görülmektedir. Ayrıca eskimiş ya da yıpranmış olan işlemlerin aslı aynı kalmak suretiyle formları değiştirilerek pike takımı olarak değerlendirilmesi, son yıllarda sıkça karşılaşılan bir uygulamadır (Şekil 21). Dantel ipliklerinin naylon ve polyester olması örülen dantelleri daha pratik ve cazip hale getirmektedir. Örülmesinin ve ütülenmesinin kolay olması sebebiyle son dönem çeyizlerde neredeyse tüm danteller bu ipliklerle yapılmaktadır. Şekil 22'de naylon dantel ipliği ile örülmüş oda takımı örtüleri görülmektedir.

Şekil 21. Kanaviçe örtünün pike takımı olarak değerlendirilmesi

Şekil 22. Naylon iplikle örülmüş tentene örnekleri

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada; çeyiz geleneğinin Türk kültüründeki yeri ve önemi araştırılmış, Erzurum çeyiz geleneği ve çeyizlerde bulunan ürünlerin bu gelenek içindeki konumu tespit edilerek geçmiş ve günümüz çeyizlerindeki meydana gelen değişimin çeyiz geleneğine yansımaları ortaya konulmuştur.

Toplumların temel taşı olan ailenin taşıdığı öneme paralel olarak ailenin kurulması sırasında tatbik edilen pratikler de önemlidir. Çeyiz geleneği, evlenme ile ilgili gelenekler arasında yeni kurulan ailenin, maddi açıdan desteklenmesine yönelik bir uygulamadır. Çeyiz, bir yönüyle maddi bir özellik taşıırken diğer yandan etrafında meydana gelen inanç, adet ve pratiklerle kültürümüzün üzerinde önemle durulması gereken konularından birisidir. Çeyiz geleneği, geleneksel el sanatlarının bir nesilden diğerine aktarılması, yeni biçimlerde üretimleri, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutta ele alındığında, toplum hayatı üzerindeki etkisi daha iyi ortaya çıkmaktadır.

Artık çeyiz geleneğinin günümüz hayatında eskiden olduğu kadar törensel bir nitelik taşımadığı, ancak değişikliklere uğrayarak günümüz ihtiyaçları ve öncelikleri çerçevesinde varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Şehir hayatında hayat şartları dikkate alındığında, genç kızlar çeyizleri hazırlarken ilgi ve zaman eksikliği, eğitim ve çalışma gibi zorunluluklardan dolayı kendilerinin yapamayıp yaptırdığı ya da çeyiz üreticileri ve mağazalardan temin ettiği görülmektedir. Çeyizi oluşturan el sanatı ürünlerinden; işlemeli yatak takımları, yastık, kırlent, bohça, mutfak takımları, çeşitli örtüler, dantel örtü ve kenar süslemeleri, oyalı yazma ve tülbentler, örgü çorap ve patikler, işlemeli başörtüleri, boncuklu ve pullu tülbentler, gelin ve erkek iç çamaşırları örnek verilebilir.

Araştırma kapsamına alınan yörede çeyiz ile ilgili bilgiler kaynak kişilerden görüşme yoluyla sözlü olarak kaydedilmiş, sandıklardaki ürünlerin neler oldukları tek tek tespit edilerek, fotoğrafları çekilmiştir. Yöredeki çeyizlerde, işleme, tentene, çorap, dokuma, giyim eşyasının yanı sıra yatak-yorgan- yastık takımları, altın, mutfak eşyası, beyaz eşya, çeşitli mobilyaların da yer aldığı tespit edilmiştir. Günümüzde de eskiden olduğu gibi çeyiz sergileme, mihr yazma, bohça dağıtma gibi adetlerin devam ettiği görülmektedir.

Öneriler

Ülkemizde tüm el sanatlarının kaynak ve kültürel yönlerden değerlendirilmelerini yapabilmek için, tarihsel gelişim, kurumsal üretim biçimi, değişikliği ve günümüzdeki durumu açılarından ele almakta yarar vardır. Yörede, sandıklarda saklanan el işi ürünlerin gün ışığına çıkarılarak bilimsel araştırma teknikleri ile araştırma, inceleme yapılarak belgelendirilmelidir.

Günümüzde gelişen teknolojinin sonucu olarak makineleşmenin el sanatlarında ve görülen yöresel özellikler ile kişisel yaratıcılık gibi yönlerinin birçoğunu yok ettiği dikkatlerden kaçmamaktadır. Tarihin akışı içerisinde coğrafi, sosyal ve ekonomik koşullarla beslendiği kaynaklara bağlı olarak değişiklikler göstermiştir. Çağımızda ise el sanatlarımızla uğraşanların sayısı giderek azalmış ve endüstriyel kalkınma, ekonomik ve kültürel değişim bu sanatlara yeni bir anlayış kazandırmıştır. İnsanın zamana karşı yarışı, teknolojik gelişmeler, elle veya makineyle yapılan el işi ürünlerini güzel sanatlara kaydırmakta öte yandan ona endüstriyel sanatlar içinde yeni bir kimlik kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra geçmişten günümüze ulaşan el sanatlarının orijinalliğinin korunması araştırılması ve orijinalliğini bozmadan tekrar hayat bulmasını sağlayan eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Elektronik ortamda da çeyiz kültürü ve çeyizlerde bulunan el sanatları ürünleri üzerine sınırlı kaynakların olması, el sanatlarını tanıtıcı sitelerin sayısının çoğaltılması yönünde çalışmalar yaparak daha çok kitleye ulaşılması sağlanmalıdır. Radyo, televizyon gibi çeşitli iletişim araçlarında yöresel kültürleri ve sanat dallarını tanıtan ve günümüze adapte eden yayınlar yapılmalıdır.

Yaygın eğitim aracılığı ile hobi ve gelir sağlama amaçlı olarak halka açılan kurslarda, kültürel özellik taşıyan el sanatlarımızı tanıtıcı kurslar açmaya gayret edilmeli ve açılan kursları yaygınlaştırmak amaçlanmalıdır. Ayrıca bu kurslarda çeyiz geleneğine bağlı kalınarak turistik üretim amaçlı ürünlere de ağırlık verilmelidir.

Gelişen teknolojinin hızla ilerlemesi ve getirdiği yenilikler, insan alışkanlıklarını, isteklerini ve ilgilerini başka yönlere çekmektedir. Azalmaya, ilgisini yitirmeye başlayan el sanatlarının gelecek kuşaklara manevi değerini yitirmeden, geleneksel şekliyle ulaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, S. (1963). Düğün ve yağma geleneği. *Türk Folklor Araştırmaları*, VIII, Kasım (172), s. 3235-3236.

Akbil, F. P. (1970). *Türk el sanatlarından örnekler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi..

- Anonim, Ana Britanica. (ty.). *Çeyiz maddesi*. C.6. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Anonim, Meydan Larousse (Büyük Lügat ve Ansiklopedi). (1970). *Çeyiz maddesi*. İstanbul: Meydan Yayınları.
- Anonim, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). *Ehram maddesi*. Cilt:11. s.5587.
- Anonim, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi II*. (1992). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- Anonim, *Türkçe Sözlük*. (2005). Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu IV. Akşam Sanat Okulu Matbaası. 10. Baskı, Ankara.
- Arılı, M. (1990). *Köy el sanatları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Aytaç, Ç. (1997). *El dokumacılığı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bahşıoğlu, A. (1998). *Türk kültüründe çeyiz geleneği ve Kastamonu örneği*. Yüksek Lisans-Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barıştı, H. Ö. (2005). *Türkiye cumhuriyeti dönemi halk plastik sanatları*. TC Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık, 1. Baskı.
- Barıştı, H. Ö. (1987). *Türk el sanatlarından el örgüsü çoraplar*. Ankara : Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Başar, Zeki. (1972). *Erzurum'da tıbbi mistik folklor araştırmaları*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bulut, Sabahattin. (1989). *Damla Damla Erzurum*. İstanbul: Demircioğlu Matbaası.
- Çetintaş, V. (1998). *Tarsus ve Çevre Köylerinden Ahşap Oyma Sandık Örnekleri*. Cumhuriyetimizin 75. Yılında Düünden Bugüne I. Tarsus Sempozyumu. Gürpınar Ofset, Adana. s. 263-283.
- Eronç, P. Y. (1984). *Giyim süsleme teknikleri*. İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Gülben, Z. (1964). Ergani'de düğün. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, IX, 3592-3593.
- Kademoğlu, O. (1999). *Çeyiz sandığı*. İstanbul: Duran Ofset.
- Koçu, R. E. (1967). *Türk giyim kuşam ve süslenme sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Yayınları:1.
- Koşay, H. Z. (1944). *Türkiye Türk düğünleri üzerine mukayeseli malzeme*. Ankara: Maarif Vekaleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınları.
- Onuk, T. (1988). *İğne Oyaları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Ortaç, H. S. (1997). *Elazığ İğne Oyaları*. Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatları İçindeki Yeri Sempozyumu. Kültür Bakanlığı Yayınları, İzmir. s.174-179
- Öğüt, G. (1973). Oyacılık sanatı ve Kütahya oyaları. *Etnografya Dergisi*, XIII, 55-61.
- Özbağı, T. (1989). *Ankara il merkezinde yaşayan kadınlarda bulunan geleneksel gümüş takılar üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbağı, T. (2003). *Develi Çeyiz Geleneği Üzerine Bir Araştırma*. Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni, 26-28 Ekim 2002. Develi Belediyesi Kültür Yayınları:1, s.143-146
- Özbel, K. (1945). *Anadolu çorapları*. Ankara:Ulus Basımevi.
- Özcan, F. (1997). *Nallıhan yöresinde iğne oyacılığı*. Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları. Parlak, T. (2002). *Oltu ve köylerinde bardız kilimciliği*. Ankara.
- Tatar, İ. (2001). *Kıbrıs sandıkları*. Mersin: Mega Basım A.Ş.
- Tezcan, M. (1998). *Türk evlenme ve düğün gelenekleri modeli*. Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırmaları. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkmen, F. (1977). *Erzurum'da düğün adetleri ve düğün türküleri*.Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

Sözlü

Kaynaklar

Atagün Terzi, Erzurum, 1955, Memur, Yüksekokul Mezunu, Evli, Erzurum'da İkamet Ediyor. Aliye KATIK, Erzurum, 1931, Ev Hanımı, Okur-Yazar değil, Dul, Erzurum'da İkamet Ediyor.

Muazzez TOZOĞLU, Erzurum, 1944, Ev Hanımı, Okur-Yazar değil, Evli, Erzurum'da İkamet Ediyor.

Sebahattin KULANŞI, Erzurum,1965, Ehram Ustası, İlkokul Mezunu, Evli, Erzurum'da İkamet Ediyor.

Kadir TUZCI, Erzurum,1968, Kamu Görevlisi, Üniversite Mezunu, Evli, Erzurum'da İkamet Ediyor.

*Bu araştırmada kullanılan tüm görseller yazar Ayşegül KARAKELLE tarafından çekilmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Extended Abstract

The dowry came from the word Arabic device. As a dowry, it is more common to use it as a dowry. All kinds of household goods, groom's and his personal belongings, all kinds of handicraft products (weaving, knitting, embroidering etc.) and dresses which are taken from the house of the father before marriage are the contents of the dowry. The products that make up the dowry are shaped according to regional, custom and customs. In addition, the economic situation of the people who will marry is also effective in the content of the dowry. Lace and lacework in the locality were determined as products that both decorate the object and form the object. In the lace, the general pillow edge, bed skirt, towel edge, bedside edge, pillow intermediate awnings, bed skirts, awnings, crates and coffee table covers were listed as. In addition to this, awnings with different usage were also found. On the other hand, needle, shuttle, crochet and hairpin bowls, tablecloths, coffee table covers, prayer covers, towel edges, bundle edge, cheesecloth and cheesecloth edges were made. Long stockings are referred to as "stringing" short socks are "sports" and booties are called "paddig". Wool yarn is preferred because of the cold climate in the material used in socks. Colored acrylic fiber yarns have been used especially in sports and booties. As a pattern, kilim motifs were preferred and it was determined that they were knitted seamlessly with five skewers. No stitched stockings were found. It was also found in lattice, vest, sweater, sweater and fiber. In addition to carpet-kilim, the region included in the study included ehram and loincloth fabrics, and that they were produced from the past and now supplied from outside. The idea that ehram should be in a girl's chest was dominant. According to the financial situation of the family, the carpets (Hereke, Ladik, Bünyan) and the machine carpets were changed and the boys were buying the bath suit and the girl side for the dowry. Bardız kilim was used as a wall rug in the past. Mattresses- quilt sets were also made in the dowry as well as the girl's dowry, and the dowry was found in the cushions and pillows. It is seen that the male side of the jewelery is the responsibility of the girl, but that the girl side has done it recently. In addition to the Erzurum burma, it is determined that there are Adana burma, Maraş burma, wire burma, five piece, fancy tooling and various bracelets. It is seen that walnut carving chests are preferred as the dowry of Maraş work because the purchasing power of the walnut carved chests is suitable for the families whose financial power is in place due to the expensive workmanship and material. In the kitchenware copper, steel, glass, porcelain and electronic goods were used. In the furniture, bedroom and living room belonged to girls. Underwear, suits, shirts, scarves, slippers, boots, shoes. In addition, products such as suitcases, bath-bags, clong, comb sets, make-up sets, wallets, umbrellas, and sugar bowls were found to be supplied from the markets, especially for sugar head and baths. It was found that the display of the dowry exhibitions continued in the present day as it used to be, and that the girl is exhibited at least ten to fifteen days ago in the house, which will be established sometimes in the house. Prayer rugs, bedsteads, prayer cloths, etc. It was determined that it was hanged on the ropes that were stretched to the walls and hanged in bundle or laundry by stacking it more today. It is also seen that the dowry writing and mihr notebook tradition continues today, and during the dowry collection, gift bags are prepared for the groom, the groomsman, and the relatives of the man. In addition to being in the style of shopping malls, dowry shops are also concentrated in a certain region in the form of individual stores, and the people who exchange the dowry are found to facilitate and practical work. When the socio-cultural structure is examined in terms

of changes in the region, it is observed that the tradition of dowry is as important as it used to be and it is still continuing today. Along with the hand-made products, changes in these products have been identified depending on the development of technology. It has been seen that a few samples of etamine and canvases used as bed skirts from the products have lost their originality and made available in different forms. In addition, various processing samples were found in computerized machines. In this study; the findings of the Erzurum dowry tradition will contribute to scientific and artistic research. In addition to this almost forgotten handcrafts have to be transferred to the next is expected that the nature of the document.